

Висновки з даного дослідження. Таким чином, можна зробити наступні висновки:

1. Сучасні тенденції ведення бізнесу вимагають розробки та використання адаптованих концепцій з оцінки ефективності функціонування роздрібних торговельних підприємств. Відбувається поступовий перехід до обрання змішаних критеріїв ефективності, що найбільш повно відображують результати економічної та соціальної діяльності. На перший план починають виходити нематеріальні критерії оцінки ефективності функціонування підприємств, але їх поки що, через недостатність концептуальних досліджень, достатньо важко оцінити.

2. У теперішній час рівень адаптації відповідних критеріїв оцінки ефективності функціонування роздрібних торговельних підприємств до динамічних ринкових умов дуже незначний, оскільки відсутня чітка теоретична база їх використання і тільки великі підприємства мають або спроможні залучити відповідний кваліфікований управлінський персонал, що значно гальмує розвиток всієї ринкової інфраструктури держави.

Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є системне вивчення та адаптація теоретичних засад формування критеріїв оцінки ефективності функціонування роздрібних торговельних підприємств і підготовка комплексу рекомендацій з використання певних критеріїв у їх діяльності.

Література

1. Азарян О.М. Організація і технологія торгівлі / О.М. Азарян, Е.М. Локтєв. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2011. – 588 с.
2. Анализ эффективности деятельности предприятия: учебное пособие / И.И. Мазурова, Н.П. Белозерова, Т.М. Леонова, М.М. Подшивалова. – СПб.: СПбГУЭФ, 2010. – 113 с.
3. Бакунов О.О. Роздрібні торговельні мережі: стратегії розвитку: монографія / О.О. Бакунов, В.А. Распопова. – Донецьк: Ноулідж, 2012. – 184 с.
4. Есютин А.А. Розничные торговые сети: стратегии, экономика и управление: Учеб. пособ. / А.А. Есютин, Е.В. Карпова. – М.: Кнорус, 2007. – 424 с.
5. Козерод Л.А. Экономика торгового предприятия : учеб. пособ. / Л.А. Козерод. – Хабаровск : ДВГУПС, 2012. – 175 с.
6. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13-17. – Ст. 112.
7. Сарилова О.А. Влияние нематериальных активов на эффективность деятельности предприятия на рынке / О.А. Сарилова // Проблемы и перспективы экономики и управления: материалы междунар. заоч. науч. конф. – СПб.: Реноме, 2012. – С. 187-189.
8. Тоцький В.І. Організаційний розвиток підприємства : навч. посіб. / В.І. Тоцький, В.В. Лаврененко. – К.: КНЕУ, 2005. – 247 с.

УДК 631.6.02: 631.11

Піняга Н.О.,
асистент кафедри
менеджменту організацій ім. Є. Храпливого
Львівський національний аграрний університет

РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО ЇХ РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Ефективне та раціональне використання ресурсного потенціалу лежить в основі забезпечення сталого розвитку сільських територій, а також у свою чергу передбачає управління використання земель, лісів, водних ресурсів. Сучасна постановка проблеми на так званий сталий розвиток, проголошена у багатьох країнах світу, вимагає певних змін у всіх сферах господарювання та життя громадян.

Аналіз сучасних досліджень і публікацій. Над вирішенням проблем ефективного і раціонального використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств у контексті сталого їх розвитку працює багато вітчизняних і зарубіжних вчених-науковців. Зокрема, поставлені питання відображаються у працях таких вчених, як: В.В. Бобко, О.В. Рубай, І.І. Лукінова, В.В. Россохи, Н.Г. Міщенко, Т.О. Остапко, О.Л. Попова, В.В. Юрчишина, В.І. Герасимчук, О.М. Царенко. Сучасна

економічна ситуація, яка склалася в даний час, потребує більш глибокого і досконалішого дослідження раціонального використання природно-ресурсного потенціалу в контексті сталого розвитку.

Постановка завдання. Мета статті – дослідження ролі ресурсного потенціалу і умов формування сталого розвитку; опрацювання підходів щодо раціонального використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств і збереження навколишнього середовища з урахуванням вимог, що стосуються сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із важливих завдань національної політики України є перехід на шлях сталого розвитку. Реалізацію даного завдання держава може здійснити шляхом раціонального та ефективного використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств; реструктуризації виробництва; використання трудового потенціалу, що створюється з метою створення найсприятливіших умов для збереження ресурсного потенціалу підприємств і країни в цілому [4]. Сталий розвиток сільськогосподарського підприємства – це спосіб його функціонування, який зорієнтований на досягнення взаємодії між ресурсами, технологією, екологічним та соціальним середовищем.

Основними ознаками, які характеризують сталий розвиток сільськогосподарських підприємств є наступні:

- 1) встановлення можливого оптимального балансу між ресурсами, що споживаються та ресурсами, що виробляються;
- 2) забезпечення найкращої соціальної захищеності працівникам сільськогосподарських підприємств;
- 3) використання ресурсних технологій, які забезпечують якнайменший шкідливий вплив господарської діяльності на природне довкілля [5].

Існує багато визначень сталого розвитку. Наприклад, вчений І.Г. Осауленко визначає сталий розвиток «як процес збалансованого економічного і соціального розвитку при відтворенні природного навколишнього середовища з урахуванням вимог різних поколінь, в інтересах як суспільства, так і конкретної людини» [2, с. 8].

На нашу думку, поняття „сталий розвиток” акцентує увагу не стільки на стабільності чи стійкості розвитку, як на згармонізованості розвитку за його складовими – соціальною, економічною, екологічною. Сталий розвиток означає збалансоване, зрівноважене (що не передає рівності показників) зростання як економічних, так і соціальних і екологічних параметрів постійними пропорційними (у раціональному співвідношенні до пропорційних) темпами, забезпечуючи загальний прогрес суспільства у всіх його сферах.

Взаємопоєднання сільських територій і сільського господарства виступає в першу чергу як об'єктивна необхідність, оскільки зосереджені на території сільськогосподарські угіддя є базою сільськогосподарської діяльності підприємств, що зумовлює їх економічний, соціальний та екологічний зв'язок у контексті сталого розвитку. І, на нашу думку, саме в такому контексті зв'язок між ними набуває нових все більш якісних ознак, а також стає особливо важливим і закономірним [2].

А.А. Садекова, вважає, що «стійкий розвиток – це форма соціально-економічного розвитку суспільства на базі постіндустріальної моделі господарювання із врахуванням механізмів управління економікою».

Процес переходу до сталого розвитку економіки охоплює всі сфери, включаючи у свою чергу науку, освіту, право, технологію. Різні визначення поняття «сталого розвитку» виходять із необхідності зберігати стан і якість навколишнього середовища, у такому стані, який би забезпечував сприяння найкращих умов для життя людей і їх діяльності [3, с. 17].

При досконалому вивченні даного поняття, можна виділити певний ряд аспектів: економічний, соціальний, екологічний, міжнародний, інформаційний, політико-правовий. Економічний аспект включає досконале поєднання різних форм власності у народному господарстві, вільну конкуренцію виробників та споживачів, виробництво сільськогосподарської продукції. Соціальний аспект, у свою чергу, включає ліквідацію безробіття, голоду, турботу про дітей та людей похилого віку, освіту дітей [8]. Міжнародний аспект передбачає боротьбу за мир, попередження нової світової війни, конфліктів між різними регіонами. Інформаційний аспект звертає увагу на високий розвиток техніки, науки, правдивість засобів масової інформації.

Для забезпечення раціонального використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств потрібно:

- розробити і запровадити загальнодержавні, регіональні програми, які повинні визначати цілі, завдання, джерела фінансування;
- проводити системний моніторинг охорони ландшафтів, стану водних та наземних екосистем;
- забезпечити охорону водним ресурсам від забруднення навколишнім середовищем.

При сучасному землекористуванні утворюються руйнівні процеси земельних ресурсів, що в свою чергу наносить збитки в сільське господарство. Одною з перших причин погіршення якісного стану ґрунтів є: забруднення ґрунтів пестицидами, важкими металами, порушення співвідношення основних елементів мінеральних добрив, одним словом – антропогенне навантаження.

За останні роки вміст гумусу в ґрунтах знизився приблизно на 0,5%, а витрати щороку становлять 0,5-0,6 тонн/га. При останньому агрохімічному обстеженні дуже низький вміст гумусу спостерігається у 16% обстежених площ. Крім цього, великого загострення набуває проблема, що стосується балансу поживних речовин. Наприклад, за останні роки вміст фосфору зменшився на 6,1 мг/кг, калію – 6,3 мг/кг, а щорічний винос поживних речовин, які використовуються при формуванні урожаю у 5 разів перевищує їх надходження, а 36% орних земель країни мають підвищену кислотність.

Небезпечними для ґрунтів є ще водна та вітрова ерозія. Дані Держземагенства України показують, що понад 13 млн. га сільськогосподарських угідь зазнають водної ерозії, з них 11 млн. га – орні землі. Найбільш критичними є області Донецька, Одеська та Луганська [7].

Для того, щоб забезпечити раціональне та ефективне використання земельних ресурсів сільськогосподарських підприємств з врахуванням вимог сталого розвитку необхідно:

- 1) запровадити нові та вдосконалити вже існуючі системи землекористування, що спрямовані на якісний стан земель та на збереження родючості ґрунтів;
- 2) сформувати екологічну мережу на території сільськогосподарських підприємств;
- 3) запровадити механізм щодо захисту прав громадян на земельні ділянки, які за ними рахуються;
- 4) поступово вилучати з користування малопродуктивні та забруднені землі сільськогосподарського призначення.

За умов сталого розвитку сільських територій все важливішого значення набуває ефективне раціональне використання місцевих ресурсів, що у свою чергу сприятиме збільшенню робочих місць, зростанню зайнятості населення, а також забезпечить виробництво екологічних добрив за зниженими тарифами.

Цілями сталого розвитку сільськогосподарських підприємств на сільських територіях можуть бути такі:

- забезпечення добробуту сільського населення;
- оптимальний розподіл економічної діяльності в залежності від природно-ресурсного потенціалу, це, у свою чергу, сприятиме підвищенню конкурентоспроможності сільської економіки;
- покращення навколишнього середовища для життєдіяльності населення.

Раціональне використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств, в першу чергу, вимагає вдосконалення нормативно-правової бази. Це досягається шляхом прийняття нових законодавчих актів, а також удосконалення уже існуючих. В даному випадку, на початковому етапі на увагу заслуговує розроблення і прийняття законів України, таких як: «Про ґрунти і їх родючість», «Про сільське господарство», «Про державну підтримку у збереженні родючості ґрунтів», «Про загальнодержавну програму сталого розвитку підприємств на сільських територіях» [8].

Висновки з даного дослідження. Запровадження заходів, які згадувалися вище, забезпечить і ефективне використання ресурсного потенціалу підприємств, що розташовані на сільській території; відтворення і збереження навколишнього середовища; підвищення і збереження родючості ґрунтів; раціональне використання, тих ресурсів, які не поновлюються.

Раціональне використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств при врахуванні вимог сталого розвитку аграрної сфери значною мірою сприятиме, в першу чергу, зростанню зайнятості на сільській території; ефективному підвищенню сільського господарства; раціональному використанню природних ресурсів; забезпеченню в державі продовольчої безпеки.

Реалізація заходів, що стосуються сталого розвитку ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств, передбачає перехід до екологічного виробництва, яке є найефективнішим шляхом вирішення проблем, що стосуються екології.

Література

1. Мацибора В.І. Економіка сільського господарства : підручник / В.І. Мацибора. – К. : Вища шк., 1994. – 415 с.
2. Осауленко О.Г. Сталий соціально-економічний розвиток: моделювання та управління / О.Г. Осауленко. – К., 2000. – 176 с.
3. Павлов В.І. Економічний потенціал регіону: діагностика і реалізація : монографія / В.І. Павлов, С.О. Лукін. – Луцьк: Надстир'я. – 160 с.
4. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / Б.М. Данилишин, С.І. Дорогунцов, В.С. Міщенко та ін. – К. : РВПС України НАН України. – 1999. – 716 с.
5. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17. 2.2011 № 3038-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 34. – 343 с.
6. Руденко В.П. Географія природно-ресурсного потенціалу України / В.П. Руденко. – Львів: Світ, 1993. – 240 с.

7. Канінський П.К. Спеціалізація сільськогосподарських підприємств / П.К. Канінський. – К. : ННЦ ІАЕ УААН, 2005. – 346 с.

8. Стратегічні напрямки розвитку сільського господарства України до 2020 року. – К. : ННЦ ІАС, 2012. – 182 с.

УДК 332.1:338.43

Давидюк І.В.,
аспірант* кафедри прикладної економіки
Донецький національний університет економіки і
торгівлі імені Михайла Туган-Барановського

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗАСАДАХ КЛАСТЕРНОГО ПІДХОДУ

Постановка проблеми. В сучасних умовах господарювання для туристичних підприємств основним напрямком стратегічного розвитку є орієнтація на стратегічне планування діяльності з урахуванням змін, що відбуваються на ринку туристичних послуг та в соціально-економічному середовищі в цілому. Саме стратегічне планування надає змогу туристичним підприємствам поєднати загальну стратегію розвитку з наявністю реальних і потенційних можливостей для її реалізації, враховуючи загрози, які можуть виникнути на ринку. Крім того, через стратегічне планування туристичне підприємство створює умови для позиціонування на ринку й посилення своїх конкурентних позицій. В свою чергу, для практичної реалізації принципів стратегічного планування діяльності туристичних підприємств виникає нагальна потреба в розробці науково-методичних підходів до стратегічного планування й методичного інструментарію формування стратегічних планів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання науково-методичних підходів до стратегічного планування діяльності підприємств висвітлено в працях В.В. Англічанінова [1], Л.І.Донець, С.М.Баранцевої [2], Ю.А.Маленкова [3], А.В.Прищепи [4], Р.В.Савкіна [5], Р.В.Сухіна [6], А.І.Рузанов [7]. Методичний підхід до стратегічного планування розглядається як сукупність засобів (економічних основ і методичного інструментарію) і способів (організаційних та економічних механізмів) розробки стратегічних планів розвитку бізнесу з метою збільшення його конкурентного статусу в найкоротші терміни за умови мінімального відволікання ресурсів цього бізнесу [6, с. 168].

В.В.Англічанінов [1], А.І.Рузанов [7] пов'язують методичні підходи до стратегічного планування з принципами кластеризації підприємств, вважаючи, що саме кластерний підхід може служити конструктивною основою для ефективного взаєморозуміння приватного сектора економіки, державних адміністративних структур і наукових установ [7].

Віддаючи перевагу кластерному підходу, В.В.Англічанінов обґрунтовує це тим, що одним з успішних видів конкурентної стратегії для регіонів є територіальне об'єднання компаній малого та середнього бізнесу з метою концентрації в єдиній територіальній агломерації наявних виробничих навичок і знань, фінансових та організаційних можливостей, інтелектуальних ресурсів, результатів інноваційної діяльності. У даному випадку на ринку конкурує не окремо взята фірма, компанія, а єдиний територіально-промисловий комплекс або кластер [1].

В дослідженнях А.В.Прищепи пропонується використовувати процесний підхід до стратегічного планування. Застосування процесного підходу, вважає автор, робить можливість організації на підприємстві структури, що забезпечує управління бізнес-процесами з найбільшим ступенем ефективності з точки зору їх синхронізації, спрямоване на задоволення все більш зростаючих потреб споживачів. Використання такого підходу націлене на підвищення гнучкості бізнесу, скорочення часу реакції на зміни ринку і зовнішнього середовища, поліпшення результатів діяльності [4].

Разом із тим науково-методичний підхід до стратегічного планування діяльності туристичних підприємств в сучасних умовах господарювання потребує більш поглибленого дослідження з урахуванням специфіки функціонування цих підприємств на ринку туристичних послуг і конкретизації послідовності дій при розробці стратегічного плану.

Постановка завдання. Метою статті є розробка науково-методичного підходу до стратегічного планування діяльності туристичних підприємств на засадах принципів кластеризації.

* Науковий керівник: *Донець Л.І.* – к.е.н., професор